

Interne Zaken & Oude Doos

Door: Nico van der Hoogt

Dommeck

Kloknoed & Noodklok

Mei 1945

Venlo's binnenstad ligt goeddeels in puin. Vooral de bombardementen op de Maasbrug en de Fliegerhorst op de Groote Heide hebben enorm veel verdriet en grote schade veroorzaakt. Honderden doden zijn er te betreuren. Een groot deel der Venlonaren is evenals zo veel anderen geëvacueerd naar noordelijk Nederland en zal mondjesmaat naar de stad terugkeren. U heeft er de laatste tijd veel over kunnen lezen en zien. Vijfenzeventig jaar geleden alweer.

Een beeld (in kleur!) bij de stadhuismarkt. Pand van Juwelier Nellissen is verwoest.

Foto: Alphons Hustinx

Maar ondanks die puinhopen, evacuatie en al het andere oorlogsleed wordt er in Venlo al spoedig weer geschaakt. Voorzitter Haanen roept op 13 mei '45 een vergadering bijeen. Met het verzoek om tevens om borden en stukken mee te brengen. Acht dagen na de officiële bevrijding van heel Nederland! Er komen zo'n 12 schakers opdagen in de gespaard gebleven 'Gouden Tijger'. Zo'n 30 meter van het stadhuis vandaan...

Later dat jaar, op 30 juni 1945 op een algemene vergadering van de LISB, stelt de VSV vast hoe men de oorlog was doorgekomen: "geen doden, alle materiaal verloren!" Vooral het verlies van de schaakklokken trekt een zware wissel op het spelen van partijen. Daarover later meer.

In de 'Gouden Tijger'. Ong. 1930

Dus vooral: géén klokken meer! Waarmee de vereniging zo'n honderd jaar terug in de tijd wordt geworpen. Kloknood !

De oude meesters

Want in die tijd hadden de schakers geen last van tijdnood; schaakklokken die de bedenktijd mooi in partjes sneden en bijhielden, ze waren er niet! Men mocht nadenken zo lang men wilde. En daarvan werd vaak uitbundig gebruik gemaakt. Een mooi, hoewel apocrief verhaal in dit verband, vertelt over de match in 1857 tussen Louis Paulsen en Paul Morphy. Paulsen was een zo'n beruchte langdenker. Tijdens een van hun partijen had Paulsen na zo'n twee uur nog steeds geen zet gedaan. Morphy werd het er begrijpelijkerwijs te veel aan en vroeg hem of het niet eens tijd werd om te zetten. Paulsen keek hem ontsteld aan en stamelde: "Ben ik werkelijk aan zet?" Spoedig daarna stopte het genie Morphy met schaken.

De match Morphy-Paulsen.

Zo te zien is het trouwens maar goed dat de huidige privacy regels nog niet in zwang waren. Goedkeurend applaus door de 'Kiebitze'¹ bij een mooie of afkeurend geknorrepot na een slechte zet, was schering en inslag! Dit kon zo natuurlijk niet doorgaan. Er werd achtereenvolgens met zandlopers en stopklokken gewerkt totdat in 1870 bij het grote internationale toernooi van Baden Baden er met een heuse schaakklok werd gespeeld. Speeltempo 20 zetten per uur. Een hele vooruitgang.

De Yale Clock New Haven Chess Timer.

Maar terug naar het zo gehavende Venlo van 1945. Ook daar wordt allerwegen de "Wederopbouw" krachtig ter hand genomen. In Venlo bestond zelfs kort een schaakvereniging met die naam! Beziel met dat nieuwe vaderlandse elan wordt in de VSV een nieuw lid verwelkomd.

Hay Dommeck

Zo treedt in 1948 als secretaris de markante, voortvarende Hay Dommeck aan. Hij zal jarenlang een stevig stempel op de vereniging drukken. En zich een man van de klok betonen... Maar eerst schetsen uit zijn leven.

Henri Karel Marie Dommeck (1919-1983) plm. 1980
Bron: Mirna Moonen-Dommeck

¹ Kiebitz→(*Bargoens*), toeschouwer die zich in woord en gebaar met het spel, schaken of kaarten, bemoeit.

² Zelf herinner ik me het memoriseren van de catechismus, het verplichte kerkbezoek met de lange, droge en

In huize Dommeck kraaide in tweeërlei opzicht de **Rode Haan**. Symbool zowel voor de rechtlijnige socialist Dommeck – in katholiek Venlo van de jaren vijftig geen lichtzinnige onderneming² – als ook vanwege zijn hoge positie als ondercommandant bij de Venlose brandweer. Gezegend met een apart gevoel voor humor. Vaak gekruid met een ironisch scheutje venijn... Zo lezen we in het clubblad na de jaarvergadering in 1954:

"Als de voorzitter de voorzittershamer niet had vergeten, had hij waarschijnlijk het schaken tijdens de vergadering kunnen teggengaan".

De Rode Haan: het dubbelsymbool

In de landelijke pers trof ik meerdere berichten aan, die Hay Dommeck ten voeten uit kenmerken. Veelal met een hoog humoristisch gehalte. Ik mag ze u niet onthouden. Na de capitulatie van de Nederlandse krijgsmacht in mei 1940, raakte ook sergeant Dommeck als alle militairen in krijgsgevangenschap. Dat was tot daar aan toe. Erger was dat hem daarbij 25 Hollandse guldens werden ontnomen. Dommeck zou Dommeck niet zijn als hij dat na de bevrijding op zijn beloop had gelaten. Hij schakelt de Venlose kantonrechter in. Restitutie a.u.b.! In te dienen bij de allerhoogste Duitse instanties, desnoods bij de bondskanselier! Het bericht bevat ook een ontroerende reactie vanuit Beieren.

(Uit: "*Het vrije volk*", 31-10-1958)

onbegrijpelijke preken, de biechtgang (ik deed n.b. nooit wat verkeerd!) en de dreiging van het eeuwige hellevuur wanneer men stierf in staat van doodzonde. De Eerste Communie daarentegen was weer wel lucratief...

Jonge Duitser kwijt schuld

(van een onzer verslaggevers)

De heer H.K.M. Dommeck te Venlo, die onlangs een actie ondernam om geld terug te krijgen dat hem in 1940 tijdens Duitse krijgsgevangenschap werd afgenomen, heeft van een Duitse student in de medicijnen te München een bedrag van DM 30 aangetekend toegezonden gekregen als compensatie voor het geld dat hem is ontnomen. De Duitser, Günther Portzky geheten, gaf te kennen, dat hij zich als Duitser van een nieuwe generatie die aan een verenigd Europa gelooft, ook medeverantwoordelijk voelt voor het leed dat Duitsland ook over ons land heeft gebracht. Na de mededeling dat zijn bijdrage ook nog een persoonlijke reden heeft, besluit Portzky zijn brief aan de heer Dommeck met het verzoek een dwangbevel aan ‘Herrn Bundeskanzler’ achterwege te laten, aangezien dat zeker niet zou bijdragen om de betrekkingen tussen de buurlanden Duitsland en Nederland te verbeteren. De heer Dommeck zal het geld voor een liefdadig doel bestemmen. Hij heeft de Duitser bedankt en hem tevens bericht, dat hij het bedrag als een kwijting beschouwt, zodat de betreffende aangelegenheid thans voor hem is afgedaan.

Unseren vielen Deutschen Schachfreunden zuliebe folgt hier einmalig eine Übersetzung in die Sprache Schillers, Goethes und Beckenbauers dieses bemerkungswertigen Zeitungsartikels über unseren ehemaligen Vereinssekretär .

Junger Deutscher begleicht Schuld

(von einem unserer Reporter)

Herr H.K.M. Dommeck in Venlo, der vor kurzem eine Aktion unternahm um das Geld zurück zu bekommen das ihm in Kriegsgefangenschaft abgenommen wurde, hat von einem Deutschen Medizinstudenten in München einen Betrag von DM 30 per Einschreiben zugeschickt bekommen als Ausgleich für das Geld das ihm weggenommen worden war. Der Deutsche, namens Günther Portzky, gab an, daß er sich als Deutscher einer neuen Generation die an ein vereintes Europa glaubt, sich mitverantwortlich fühle

für das Leid das Deutschland auch über unser Land gebracht hat. Nach der Mitteilung daß sein Beitrag auch noch einen persönlichen Grund habe, beschließt Portzky seinen Brief an Herrn Dommeck mit der Bitte einen Zwangsbefehl an ‘Herrn Bundeskanzler’ zu unterlassen, weil das bestimmt nicht dazu beitragen würde die Beziehungen zwischen den Nachbarländern Deutschland und die Niederlande zu verbessern. Der Herr Dommeck wird das Geld für einen Wohltätigkeitszweck bestimmen. Er hat dem Deutschen gedankt und ihm auch berichtet, daß für ihn die betreffende Angelegenheit damit erledigt sei.

Wiedergutmachung auf engstem Raum.

Dr. Med. Günther Portzky. (1933-2004) Had later een artsenpraktijk in Augsburg. Was ook een verwoed goochelaar! (**Bron:** internet)

Portzky had het verhaal in een Duitse krant gelezen. Ook *Bundeskanzler* Konrad Adenauer moet er dus lucht van hebben gekregen... Zijn reactie had zó maar gekund.³ ‘Der Alte’:

“Mein lieber Herrjott, ein Zwangsbefehl aus Holland ? Jib dem Mann sein Jeld schnellstens wieder!”

Adenauer bleef tot op hoge leeftijd (87) in het ambt. Verknocht aan zijn positie. Een *Witz* uit die tijd: Adenauer vraagt een kleinzoon wat hij later worden wil.

³ had gekund → Ik fiets hier een beetje mee op de trol/fopnieuws mode van heden ten dage... Excuus!

“*Bundeskanzler natürlich, Opa!*”, antwoordt die. “*Aber Junge*”, zegt Adenauer, “*das ist doch der Opa schon...*”.

Doordat de Venlose kantonrechter Dommeck met een flauwe smoes niet ontvankelijk verklaart, komt de *Bundeskanzler* er *mit einem blauen Auge davon*.

Dan duikt de vaderlandse pers op weer een opmerkelijk bericht uit Venlo met vader en zoon Jons Dommeck in de hoofdrollen.

Het “*Vrije Volk*” bericht – met Dommecks typische, gekruide taalgebruik – op 17 november 1959 over een doldwaas avontuur van het duo in het slachthuis van Venlo.

“Wat doet een vader die met z’n vijftienjarige zoon een gemeentelijk slachthuis bezichtigt en aan het eind van de middag ontdekt, dat ze hem en z’n zoon zijn vergeten en het gebouw verlaten hebben?”

“Kouwe rillingen krijgen!” verzucht niet zonder humor de veertigjarige gemeenteambtenaar Harry Dommeck uit Venlo.

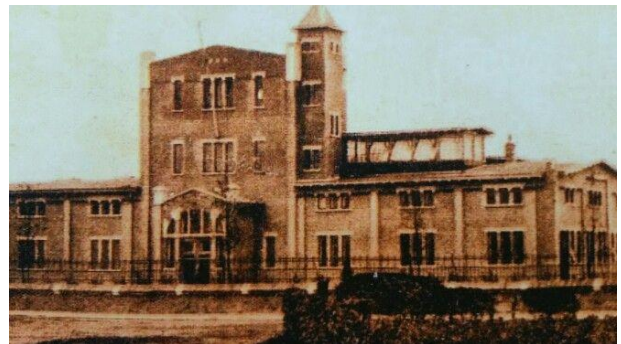
Het overkwam hem vorige week, samen met z’n zoon Jons. ‘Ze hadden gezegd, ga zelf maar es rondkijken. Nou, ’t was machtig interessant, maar toen we in de koelcellen kwamen – een grote zaal van schat ik tien bij twintig meter, met een temperatuur flink onder nul – dachten we: Nou niet langer, je stikt van die lucht van die beesten die net geslacht zijn, en je moet nog uitkijken voor je kleren ook. Ik zeg, we gaan, jong. Maar ik zag geen mens en de deur vond ik ook niet, want het licht was uitgegaan. Ik zeg, daar komen we nooit meer uit, jong, maar die jongen van me zei niks en ik wist niet waar-ie zat. Ik floot es, maar je kon niks horen van dat geruis van al die aggregaten. Ik gaf es ’n gil, maar ik had het net zo goed kunnen laten. Afijn, ik steek m’n aansteker aan en m’n jongen, die achter zo’n beest bleek te zitten, ook en toen en toen hebben we allebei op de muren staan hengsten. Maar d’r kwam niks.

Ik zeg, we staan d’r prettig op, trek jij mijn jas maar aan, want ik kan wel tegen ’n dreun. Verschrikkelijk donker dat ’t daar was; als je hoestte, zag je alleen maar sterretjes. We

staken zowat de moord van de kou, maar we bleven rondlopen, wat ook niet best ging, omdat je steeds tegen die kapotte runderen aanboste.

Nou, op een gegeven ogenblik ging de deur open, want toevallig moesten ze nog een noodslachting doen die avond. Toen was het gebeurd! Vier dagen later hoorde ik, dat er een alarmschel in die koelcel zit. Maar dat hadden ze me wel es vooruit kunnen vertellen!’

En zo ontsnapte het onfortuinlijke duo aan een grote calamiteit en kwam er, net als Adenauer, met een blauw oog af. De onderkoelde (!) humor van Dommeck is kenmerkend.

Het Venlose slachthuis anno 1900 (Bron int.)

En nogmaals halen de twee de nationale kranten, o.a. de “*Friese koerier*” kopt op 17 juni 1959:

Geld uit fietsframe niet inwisselbaar

Zoon Jons (13) fietste op een dag tegen een trottoirband. Het frame brak en daarbij kwam een rolletje papier tevoorschijn, dat een bedrag van 200 gulden aan vervallen bankbiljetten bleek te zijn. Moeder Engelina had dit geld, toen landwachters in 1943 huiszoeking deden, in allerijl in de buis van het frame verstopt.

Vanzelfsprekend trachtte Dommeck de vervallen bankbiljetten alsnog van de Nederlandsche Bank vergoed te krijgen. En weer laten de autoriteiten hem in de steek; het verzoek kan wegens overschrijding van de

inwisseldatum niet in behandeling worden genomen...

De Koerier:

“Pa Dommeck zit met de strop, want in de hoop nog wel vergoeding te zullen krijgen voor deze bankbiljetten, heeft hij voor zijn zoon al een nieuwe fiets gekocht.”

Deze harteloze reactie was wel te verwachten. Hoopte Dommeck stilletjes op wederom sponsoring van buitenaf ?

Hij: *“houwde weer op unnen aos.”*⁴ Zoals hij als kenner van het Venlose dialect gezegd zou hebben.⁵

Dan begint Hays eega, Engelina van Gemert, in 1960 een landelijke actie . Aanleiding zijn diverse moorden in o.a. Venlo en Sevenum op kinderen door recidiverende, psychopathische moordenaars. Eind 1960 mag zij, gewapend met een door achtduizend medestanders ondertekende petitie, op audiëntie komen bij de toenmalige minister van Justitie, Beerman. Om drie kwartier te mogen spreken over de kern van haar zaak: ‘Strengere straffen en groter toezicht’. Zo berichten diverse landelijke kranten. Zijne Excellentie zegt minzaam toe de nodige aandacht aan de brieven te zullen besteden.

Mevrouw Dommeck-van Gemert met petitie

Bron: internet

⁴ ‘op unnen aos houwe’ → hij bereikte geen resultaat

Hay was uiteraard ter ondersteuning aanwezig.

Hub van Spijk, als jonkie van 16 al actief VSV’er indertijd, berichtte me: *“Als hij je mocht was je een aardige vent, als je heette, was hij niet te genieten, zeker niet toen ook nog SV Blerick oprichtte.”* En: *“Dommeck was links en zo rood als een kreeft en dat in het katholieke, rechtse Venlo.”* Dixit Hub.

De e-mail

Dit hele verhaal werd in gang gezet door een mail die op 11 april jl. mijn box binnen plofte. Afkomstig van oud VSV lid Joop Jansen. Verwoed correspondentie schaker en verzamelaar van schaakmemorabilia van de buitencategorie. Hij berichtte over een collega collectioneur , ook hors categorie, die beslag had weten te leggen op een unieke schaakklok. En die daar nadere informatie over vroeg. Want op dat ouwe unicaat prijkt het logo van... de Venlose Schaakvereniging! Het artefact, de noodklok in kwestie:

De trotse nieuwe eigenaar John van Veen: *“Geheel uit hout met een glazen voorkant. Heel bijzonder is het mechanisme om de tijd te stoppen en te starten bij de opponent. Dit is namelijk een plat balkje over de lengte boven op de klok. Daardoor is de vorm van de klok een perfecte doos. De vlaggetjes zijn van hout en het binnenwerk is ook afwijkend*

⁵ “Een man met een fijne neus voor taal in het algemeen en het Venloos in het bijzonder.” Venloos Woordenboek, pag. 12.

en ziet er te grof uit voor machinale verwerking...”

Hij zal de noodklok laten restaureren en in ere herstellen.

Hub meldt:

“Het leuke van die klok is, dat ik er vroeger nog, misschien wel deze, wedstrijden mee gespeeld heb!”

En zo komt Dommeck weer in beeld. Want Drs. Jo Thijssen meldt in het jubileumboek van 1985: *“In 1948 waren weer schaakklokken leverbaar, en daarvoor was geen geld. Onmiddellijk werd Dommeck actief. Afgevoerd door de gemeente Venlo en de Schade-Enquête-Commissie Limburg te Roermond bracht hij 50 medewerkers⁶, een timmerman en een horlogemaker tot activiteit. De leden maakten de klokken zelf. Oude en nieuwe wekkers kan men daartoe aan mij overdragen, zei Dommeck....Nog in maart 1953 volgde een oproep voor oude wekkers, desnoods defecte, voor onderdelen...”*

Dat kon, want de vereniging koesterde een horlogier in zijn midden: Philip Begas. Die moest dus aan het werk. En dat deed die.

Dommeck zelf schrijft in november 1954 in het clubblad: *“Ons lid Ph. Begas, hoewel over weinig tijd beschikkend, heeft zich bereid verklaard nog vóór 6 December a.s. twee of drie reserve schaakklokken in orde te zullen maken. Hij heeft onlangs 10 schaakklokken kant en klaar afgeleverd, doch het komt bepaald gewenst voor dat er een paar als reserve zijn...”*

Philip Begas in 1950

Hij had een klokkenwinkel aan het Lambertusplein in Blerick. En moet zo'n 13 klokken hebben vervaardigd met timmermanshulp. Dommeck weer: *“...hierbij heeft ons lid Begas zich onderscheiden door een uitvindink-*

je; hij heeft nl. in de klokkenkastjes een klem bevestigd, waardoor de “wip”- inrichting veel en veel soepeler beweegt...”

Toch blijkt de werking der klokken, mede door ruw gebruik, onder de maat. En omdat in 1955 de Lisb. de schaakklok verplicht stelt, wordt besloten om 20 nieuwe exemplaren aan te schaffen. Daartoe wordt een loterij commissie in het leven geroepen. Dommeck, van Dommelen en L. Manders regelen de verkoop van de loten à f 0,25.

De 20 klokken kosten f 370,- en voorzitter Smets schiet het bedrag voor.

G. Smets in 1950

En de commissie kweet zich op voorbeeldige wijze van zijn taak. Loterij geslaagd! Die leverde zelfs een batig saldo op van f 300,56. De prijzen blijken afkomstig uit Begas' winkel, met als hoofdprijs een pendule. Waarde f 75,- ! De 5^e en laatste prijs was altijd nog een keukenklok van f 22,- De huisgemaakte klokken werden vervolgens voor 6 gulden aangeboden. En eentje daarvan bracht in 2020 dus liefst het honderdvoudige op! Hub treurt: *“Jammer dat ik toen geen klok gekocht heb voor 6 gulden!!!”* Hoe het Dommeck verder verging? Rond 1955 taant zijn schaakliefde. Hub weer: *“Dommeck had inmiddels ook Theo [van Spijk, 1956, N.] als secretaris gestrikt en begon zich een beetje terug te trekken...Hij vond dat hij zijn hobby goed had achtergelaten en daar hij toch al nauwelijks schaakte, stopte hij ermee.”*

En ging vervolgens over naar de... damvereniging!

Bij de totstandkoming van dit artikel gaat veel dank uit naar: Mirna Moonen-Dommeck, Hub van Spijk, John van Veen en Joop Jansen voor hun onmisbare inbreng.

Nico, juni 2020

⁶ Bedoeld wordt: de leden.